

Rädda eller låta dö?

En idéanalys av en riksdagsdebatt om SAAB-krisen

Henrik Hågemark

Abstract

The following thesis studies a debate around the economic hardships for SAAB Automobile AB in particular as well as for the entire Swedish automobile industry in general. The debate took place in the Swedish parliament, the 20th of March 2009.

The purpose with this study is to investigate which ideological bases the participants of the debate were grounding their statements upon. The study also investigates whether the debate was clearly ideological and whether the debating sides were loyal to their respective parties' ideological bases.

The study uses an idea analysis in its research of the actual material. Three ideological ideal types are formed; a socialistic, a liberal and an ecological. Three ideological dimensions constitute the foundation; "economic organisation", "the view of human nature" and "all-embracing social theory".

The outcome of the study demonstrates that the representatives for centre-right parties within the debate are mostly characterised by liberal ideas while the representatives for the opposition parties are more prone to socialistic ideas. All the representatives are to some extent characterised by ecological ideas. The ideologies in general are clearly visible in the debate. However the representatives in question demonstrate varying degree of clarity and loyalty to their respective parties' ideologies.

Nyckelord: SAAB, idéanalys, riksdagsdebatt, idealtyper, reformsocialism, liberalism, ekologism

Antal ord: 10813

Tack till Dig, min finaste vän. Utan ditt fantastiska stöd hade denna uppsats bara funnits på idéstadiet. Därför tillägnas den Dig.

Tack också till alla duktiga ingenjörer och bilbyggare som arbetat på SAAB. Tack vare er sprider sig en känsla av välbefinnande varje gång jag vrider om nyckeln mellan framstolarna på min SAAB 9-3.

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	1
1.1	Bakgrund till ämnesval.....	1
1.1.1	<i>SAAB - en kort bakgrundshistoria</i>	1
1.1.2	<i>Studiens intresseområde och relevans</i>	2
1.2	Problemformulering.....	3
1.2.1	<i>Syfte och mål</i>	3
1.2.2	<i>Frågeställningar</i>	3
1.3	Tidigare forskning.....	4
1.4	Övriga formalia.....	5
1.4.1	<i>Avgränsningar</i>	5
1.4.2	<i>Definitioner och begreppsanvändning</i>	5
1.4.3	<i>Disposition</i>	5
2	Material och metod.....	6
2.1	Val av material.....	6
2.1.1	<i>Material och problemområde</i>	6
2.1.2	<i>Materialets karaktär</i>	6
2.1.3	<i>Vidare motivering till materialval</i>	7
2.1.4	<i>Val av metodologisk och teoretisk litteratur</i>	8
2.2	Metod.....	8
2.2.1	<i>Idéanalytisk metod</i>	8
2.2.2	<i>Ytterligare om vetenskaplighet</i>	9
3	Teori.....	11
3.1	Definition och val av ideologier.....	11
3.1.1	<i>Vad är en ideologi?</i>	11
3.1.2	<i>Val av ideologier</i>	12
3.1.3	<i>Dimensioner av respektive ideologi</i>	13
3.2	Idealtyper.....	14
3.2.1	<i>Reformsocialism</i>	14
3.2.2	<i>Liberalism</i>	14
3.2.3	<i>Ekologism</i>	15
3.2.4	<i>Tabell över idealtyper</i>	17
4	Analys.....	18
4.1	Rossana Dinamarca (v).....	18
4.1.1	<i>Ekonomisk organisation</i>	18

4.1.2	<i>Människosyn</i>	19
4.1.3	<i>Övergripande samhällsteori</i>	19
4.2	Maud Olofsson (c)	19
4.2.1	<i>Ekonomisk organisation</i>	19
4.2.2	<i>Människosyn</i>	20
4.2.3	<i>Övergripande samhällsteori</i>	20
4.3	Tomas Eneroth (s)	21
4.3.1	<i>Ekonomisk organisation</i>	21
4.3.2	<i>Människosyn</i>	22
4.3.3	<i>Övergripande samhällsteori</i>	22
4.4	Maria Plass (m)	22
4.4.1	<i>Ekonomisk organisation</i>	22
4.4.2	<i>Människosyn</i>	23
4.4.3	<i>Övergripande samhällsteori</i>	23
4.5	Karin Pilsäter (fp)	23
4.5.1	<i>Ekonomisk organisation</i>	23
4.5.2	<i>Människosyn</i>	24
4.5.3	<i>Övergripande samhällsteori</i>	24
4.6	Mikael Oscarsson (kd)	24
4.6.1	<i>Ekonomisk organisation</i>	24
4.6.2	<i>Människosyn</i>	25
4.6.3	<i>Övergripande samhällsteori</i>	25
4.7	Peter Eriksson (mp)	26
4.7.1	<i>Ekonomisk organisation</i>	26
4.7.2	<i>Människosyn</i>	26
4.7.3	<i>Övergripande samhällsteori</i>	27
5	Sammanfattning, slutsatser och reflektioner	28
5.1	Sammanfattning och slutsatser av debattdeltagarnas uttalanden	28
5.1.1	<i>Rossana Dinamarca (v)</i>	28
5.1.2	<i>Maud Olofsson (c)</i>	28
5.1.3	<i>Tomas Eneroth (s)</i>	29
5.1.4	<i>Maria Plass (m)</i>	29
5.1.5	<i>Karin Pilsäter (fp)</i>	29
5.1.6	<i>Mikael Oscarsson (kd)</i>	29
5.1.7	<i>Peter Eriksson (mp)</i>	30
5.2	Reflektioner	30
5.2.1	<i>Centrala utgångspunkter</i>	30
5.2.2	<i>Kommentarer till resultatet</i>	31
5.2.3	<i>Avslutande reflektioner</i>	31
6	Referenser	34
6.1	Primärkällor	34
6.1	Sekundärkällor	34

1 Inledning

I detta kapitel ringar jag inledningsvis in ämnesområdet i stort. Därefter följer en problemformulering med syfte, mål och frågeställningar samt en kortare genomgång av tidigare forskning. Avslutningsvis presenteras övriga formalia så som avgränsningar, begreppsanvändning och disposition.

1.1 Bakgrund till ämnesval

Vad gör tyskarna med Opel idag? Vad kommer svenskarna att göra med Saab? Uppriktigt sagt, kära landsmän... I kristider måste man fatta bra beslut vid rätt tillfälle.

I Sveriges Televisions program "Uppdrag granskning" (31 okt 2012) med temat "Spelet om SAAB" kan vi bevittna ovanstående uttalande från Frankrikes dåvarande president Nicolas Sarkozy. Uttalandet görs med tanke på den svåra situation som den europeiska bilindustrin befinner sig i. Att rädda sin krisande bilindustri framställs av Sarkozy som en självklarhet för de europeiska bilnationerna. I ett annat klipp från samma program kan vi istället höra statsminister Fredrik Reinfeldt säga följande:

Man kan inte placera in massa pengar i en verksamhet som aldrig går med vinst. Inte ens om man är en långsiktig ägare kommer man orka det. Det är det som är grundproblemet.

Dessa uttalanden är på många sätt bra exempel på intresset och kärnan i det som skall forma denna studie. Innan vi redogör för upplägget ytterligare, är det på sin plats att ge lite bakgrundinformation kring den svenska biltillverkaren från Trollhättan.

1.1.1 SAAB - en kort bakgrundshistoria

Flygplanstillverkaren Svenska Aeroplan AB började en tid efter andra världskrigets slut att producera personbilar i Trollhättan. Företaget hade stundtals ekonomiska bekymmer och år 1990 bildades ett nytt bolag tillsammans med den amerikanska biljätten General Motors (hädanefter GM). Det nya bolaget, SAAB Automobile AB (hädanefter SAAB), var helt inriktat på att producera personbilar (ne.se-1, 2014-05-01). I början av 2000-talet såldes den resterande halvan av bolaget till GM som nu var fullständig ägare. Personbilstillverkaren hade genomgående svårt med lönsamheten och år 2008 annonserade GM i

finanskrisens tecken att de planerade att sälja SAAB och om så inte var möjligt, skulle lägga ned verksamheten. I februari år 2010 såldes företaget till den holländska sportbilstillverkaren Spyker Cars N.V. Efter en segdragen kamp begärde sig SAAB i konkurs den 19 december 2011. I juni 2012 såldes sedan tillgångarna i konkursboet till National Electric Vehicle Sweden AB (hädanefter NEVS) (ne.se-2, 2014-05-01). Företaget började producera SAAB-bilar igen i december år 2013 (saabcars.com, 2014-05-01). Vid mitt uppsatsskrivandes slutfas, meddelar NEVS att företaget kommer inleda ett produktionsstopp på grund av ekonomiska problem (sr.se, 2014-05-20).

1.1.2 *Studiens intresseområde och relevans*

Vi kan konstatera att resan för SAAB och bilbyggandet i Trollhättan varit dramatisk och att historien dessvärre fortsätter i detta tema. Uttalandena från Sarkozy och Reinfeldt ovan visar också hur ett företag och ett varumärke kan bli en politisk fråga samt att det finns diametralt olika sätt att betrakta hur en stat bör hantera ett företag och en industri i kris. Det är ur detta allmänna intresse som denna studie har sin grund.

Finanskrisen år 2008, som startades genom en kris i det amerikanska banksystem och sedan på många sätt utvecklades till en särskild kris för fordonsindustrin i USA och Europa, ledde till en rad politiska diskussioner och debatter (ne.se-3, 2014-05-01). Amerikanska staten blev i praktiken den största ägaren till krisande GM (telegraph.co.uk, 2014-05-01). Den franska regeringen gick in med omfattande stödpaket till sin bildindustri (automotorsport.se, 2014-05-01), och så vidare. Även den svenska regeringen tvingades agera utifrån fordonsindustrins situation i slutet av år 2008 (Promemoria 2008-12-11).

Som vi kommer se menade oppositionspartierna att den svenska regeringen inte gjorde tillräckligt i frågan om att rädda den krisdrabbade svenska bilindustrin. Samtidigt kan det vara svårt att förstå hur borgerliga regeringar i länder i Europa så aktivt gick in med stödåtgärder i sina respektive bilindustrier (se exempel ovan). Att ett land som USA, starkt förknippad med kapitalism och marknadsekonomi, går så långt som att förstatliga GM, kan upplevas som kontraintuitivt. Just av denna anledning menar jag att det finns ett statsvetenskapligt intressant område att titta närmare på, nämligen hur de svenska politikerna argumenterade ideologiskt i en aktuell och på många sätt brännande fråga som den kring SAAB under finanskrisen med start år 2008. I detta sammanhang har vi möjlighet att gå till botten med på vilka ideologiska grunder de svenska politikerna uttalade sig i denna specifika politiska fråga. Vi har möjlighet att avgöra huruvida debatten är ideologiskt tydlig och huruvida den är polariserad eller ej. Vi kan också se hur de svenska politikerna argumenterar när en politisk fråga ställs på sin spets som den gjorde för SAAB under finanskrisen år 2008. Är politikerna i ett läge som detta fortfarande trogna sina partiers respektive ideologier, trots att det kanske till viss mån leder till att de måste kommunicera ”obekväma” budskap? Med ovanstående diskussion har jag alltså försökt skildra vad som är tanken att titta närmare på i den aktuella studien,

nämmligen det ideologiska klimatet i den brännande sakpolitiska debatt som situationen för SAAB och svensk fordonsindustri utgjorde.

Avslutningsvis vill jag också passa på att säga något direkt om varför denna studie är viktig att genomföra. SAAB betraktas ofta som ett varumärke som berör och som dessutom starkt brukar förknippas med Sverige och den svenska industriella självbilden (Fröberg 2011). SAAB var dessutom ett företag som vid finanskrisens intåg sysselsatte tusentals medarbetare (svt.se, 2014-05-01). Med denna utgångspunkt menar jag att det finns ett uppenbart allmänintresse i att klargöra vilka idéer och förutsättningar som egentligen formar våra politikeres uttalanden i en svår politisk situation som denna. Den statsvetenskapliga relevansen ligger i att ämnesområdet anknyter till statsvetenskaplig forskning kring närings- och industripolitik såväl som till ideologi- och idéforskning. Med detta sagt är det nu läge att mer avgränsat definiera studiens problemområde.

1.2 Problemformulering

1.2.1 *Syfte och mål*

Syftet med denna uppsats är att klargöra vilka ideologiska grunduppfattningar som präglar en riksdagsdebatt från 20 mars år 2009 gällande krisen för SAAB Automobile AB i synnerhet och för svensk fordonsindustri i allmänhet. Det är också att studera huruvida argumentationerna som sådana är tydligt ideologiska och om debattdeltagarna är ideologiskt trogna sina respektive partiers ideologiska inriktningar.

Målet är att kunna öka förståelsen för hur ideologiska föreställningar kan samverka med praktisk politik i en särskild och dagsaktuell politisk fråga och även att bidra till en ökad kunskap om den samtida svenska näringslivspolitik.

1.2.2 *Frågeställningar*

Hur uttalade sig representanter för de dåvarande riksdagspartierna kring SAAB Automobile AB i synnerhet och kring svensk fordonsindustri generellt, under en riksdagsdebatt 20 mars år 2009?

Vilka ideologiska grunduppfattningar går att skönja i deras respektive argumentation? Är argumentationerna att betrakta som tydligt ideologiska?

Var representanternas uttalanden i linje med deras respektive partiers ideologiska grunder?

1.3 Tidigare forskning

Då det mig veterligen inte finns många exempel på statsvetenskaplig forskning där en näringspolitisk debatt som denna studeras med en idéanalytisk infallsvinkel, väljer jag att i detta sammanhang dels beröra några få exempel på idéanalytiska studier av politiska aktörer samt även skildra exempel på näringspolitiska studier i allmänhet och apropå SAAB i synnerhet.

Torbjörn Aronson studerar i sin avhandling ”Konservatism och demokrati” svenska högerledare med en just idéanalytisk metod som vi får utrymme att återkomma till i denna uppsats metodavsnitt. Aronson pekar i sin studie bland annat på stora skillnader i de olika högerledarnas demokratisyn (1990). Jan Hylén skriver istället om Högerpartiet eller Moderaternas idémässiga utveckling som parti under 1900-talet, och kommer fram till att partiet förändrades ideologiskt på olika viktiga områden (1991).

När det gäller en mera näringspolitisk inriktning skriver Peter Hall i sin bok ”Governing the Economy: The Politics of State Intervention in Britain and France” om bland annat just industripolitik och hur denna skiljer sig mellan Storbritannien och Frankrike i perioden efter andra världskriget. Han pekar exempelvis på skillnader i politikens sätt att hantera industrin länderna emellan (Hall 1986). Det finns även betydligt modernare bidrag inom detta fält. Nationalekonomerna Pierre-André Buigues och Khalid Sekkat har tittat närmare på industripolitik i sin bok ”Industrial Policy in Europe, Japan and the USA”. Här kartlägger de på mer ekonomiska grunder hur industripolitik kan och har fungerat och skildrar detta med exempel från bland annat Frankrike, Tyskland, Japan och USA. De hävdar bland annat att hur väl industripolitiska satsningar fungerar beror på hur situationen ser ut i den aktuella industrin, på vilket sätt politiken stöttar verksamheterna samt i vilken omfattning detta görs (Buigues & Sekkat 2009).

Det finns också studentuppsatser på detta område, och då faktiskt specifikt kring SAAB. Björn Holmberg och Johan Tejpar skriver i deras statsvetenskapliga kandidatuppsats om svenska statens förhandlingar med GM när företaget meddelade att man tänkte flytta produktionen av mellanklassbilar till antingen tyska Rüsselsheim eller till svenska Trollhättan och SAAB-fabriken. Författarna pekar på att detta är ett exempel på en ny typ av relationer mellan stater och näringsliv som dessutom ställer höga krav på staters förmåga att ta till sig företagets behov och önskemål. Den svenska regeringen var enligt uppsatsförfattarna aktiv i diskussionerna med GM och lanserade satsningar på infrastruktur i den aktuella regionen, bland annat som ett resultat av den situation som SAAB och GM befann sig i (Holmberg & Tejpar 2005). Även Carl Appelgren skriver i sin statsvetenskapliga magisteruppsats om den svenska regeringens ställningstagande och position i förhandlingarna gentemot SAAB och GM, denna gång under finanskrisen år 2008 och framåt (2009).

Avslutningsvis vill jag kort beröra statsvetaren Leif Lewins bok ”Ideologi och strategi, svensk politik under 130 år”. I det första kapitlet aktualiserar författaren något som bokens titel antyder, nämligen att politik består av både ideologiska övertygelser och strategiska hänsynstaganden. Lewin skriver bland annat att de

svenska väljarna har vant sig vid att politiker använder både ideologi och strategi för att förverkliga sina önskemål (Lewin 2002 s.9-17). Detta tema är som nämnt något som också denna studie tar fasta vid genom ambitionen att titta närmare på om debatten om krisande SAAB är tydligt ideologisk.

1.4 Övriga formalia

1.4.1 *Avgränsningar*

Denna studie kretsar endast kring ovan nämnda debatt i riksdagen. Jag kommer alltså inte att beröra synen på SAAB utifrån något annat material, vilket motiveras nedan. Det är dessutom endast de aspekter som berörs i problemformuleringen som kommer utgöra studiens grund. Jag kommer med andra ord exempelvis inte titta på huruvida debattdeltagarna empiriskt har belägg för sina påståenden, ifall förslagen de för fram är möjliga att genomföra, och så vidare. Teoretiska avgränsningar presenteras i uppsatsens teoriavsnitt.

1.4.2 *Definitioner och begreppsanvändning*

Den ovan nämnda svåra ekonomiska situation som SAAB befann sig i under finanskrisen med start år 2008 kommer i fortsättningen benämnas som "SAAB-krisen" eller "SAAB-frågan". "Moderata samlingspartiet" kommer att benämnas som "Moderaterna", "Sveriges socialdemokratiska arbetarparti" kommer att benämnas som "Socialdemokraterna", "Folkpartiet Liberalerna" som "Folkpartiet", och "Miljöpartiet de gröna" som "Miljöpartiet". Resterande definitioner redogörs för löpande i texten.

1.4.3 *Disposition*

Kapitel ett inleds med en allmän orientering för ämnesområdet. Därefter presenteras problemformuleringen, tidigare forskning och formalia. I det andra kapitlet presenteras det material som ska utgöra studiens grund samt hur jag metodiskt går tillväga för att bearbeta och analysera detsamma. I det tredje kapitlet presenterar jag uppsatsens teoretiska utgångspunkter. Fjärde kapitlet består av själva analysen som sedan följs utav det femte kapitlet där resultatet sammanfattas och diskuteras.

2 Material och metod

2.1 Val av material

2.1.1 *Material och problemområde*

Vilket material som ska ligga till grund för denna studie benämns egentligen redan i den presenterade problemformuleringen. Tanken med detta har varit att studien inte ska bygga på en alltför bred frågeställning som i detta sammanhang inte är möjlig att svara på. Det ska alltså vara möjligt att operationalisera teoretiska utgångspunkter genom det aktuella materialet, för att på så vis säkra att validiteten i undersökningen är hög. Hade vi ställt en allmän fråga om hur svenska politiker uttalat sig under SAAB-krisen hade det material som ska prägla studien inte varit lika självklart som i detta fall. Det är nämligen viktigt att klargöra att många olika typer av material kan användas för att behandla det mera övergripande forskningsområdet som studien kretsar kring. Med tanke på en kandidatuppsats begränsade omfång och den begränsade tid som finns till förfogande har det alltså varit centralt att ställa frågor som är möjliga att besvara på ett tillfredställande sätt.

2.1.2 *Materialets karaktär*

Innan vi motiverar valet av material ytterligare kan det vara på sin plats att presentera detta lite närmare. Det rör sig alltså om en riksdagsdebatt från 20 mars år 2009. Debatten varade en och en halv timme. Temat för diskussionen var ”Fordonsindustrins framtid”. Som vi kan konstatera utifrån ovanstående diskussion hålls debatten i ett läge då SAAB är hotat av nedläggning om ingen köpare hittas. Debatten är just därför strategiskt intressant att titta närmare på, den hålls i ett läge då politikerna i någon mån är pressade att ge svar och då de politiska uppfattningarna och dess skiljelinjer ställs på sin spets. Rent praktiskt bestod debatten av totalt tjugofyra anföranden och den första talaren var den vänsterpartistiska riksdagsledamoten Rosanna Dinamarca. Debattens andra talare

utgörs av dåvarande centerpartistiska näringsministern Maud Olofsson, socialdemokratiska riksdagsledamoten Tomas Eneroth, moderata riksdagsledamoten Maria Plass, Folkpartiets dåvarande riksdagsledamot Karin Pilsäter, kristdemokratiska ledamoten Mikael Oscarson samt Miljöpartiets dåvarande språkrör och riksdagsledamot Peter Eriksson. Debatten handlar om och kretsar kring den problematiska situation som SAAB befinner sig i (se presentation ovan) i synnerhet samt om svensk fordonsindustri och näringspolitik generellt. Vad som är tydligt i detta sammanhang är att det i debatten lanseras en rad sidospår och att där stundtals diskuteras ämnen som inte direkt går att relatera till SAAB eller till svensk fordonsindustri. De sistnämnda områdena är dock debattens kärna vilket gör att där finns ett för studiens aktuella frågeställningar tillräckligt stort material för att göra en meningsfull analys. Debatten är som vanligt protokollförd och finns tillgänglig på Riksdagens hemsida (Protokoll 2008/09:88).

2.1.3 *Vidare motivering till materialval*

Kan då studien av denna enskilda debatt säga något generellt om den omfattande fråga som SAAB-krisen utgjorde? Vill vi som i denna studie klargöra vilka ideologiska grundföreställningar som präglar en viss politisk debatt är det viktigt att det finns möjlighet att studera olika ideologiska inriktningar och uppfattningar på ett jämförbart sätt. Detta har möjlighet att visa på den ideologiska tydligheten och eventuella polariseringen i debatten, samtidigt som det också skapar förutsättningar för att utkristallisera skillnaderna mellan olika ideologiska föreställningar och hur dessa i sin tur kan påverka sakpolitiska uttalanden. Det faktum att det i en riksdagsdebatt finns förutsättningar att studera olika ideologiska utsagor och dessutom jämföra dessa på ett rättvisande sätt då formen är densamma för samtliga debattdeltagare, är med andra ord positivt. Att debatten är jämförelsevis omfattande är välkommet. Ett alltför yttligt material riskerar att vi bedömer representanterna på bristfälliga grunder. De aspekter som varit viktiga i detta sammanhang, det vill säga praktisk genomförbarhet, ideologisk spännvidd och dynamik, möjligheter till systematiska och rättvisande jämförelser, objektiv bild av representanternas utsagor samt tillräcklig omfattning, menar jag den aktuella debatten uppfyller. När det gäller debattens möjligheter att säga något generellt om SAAB-frågan vill jag vara tydlig med att jag inte ämnar genomföra en studie som kan ge en heltäckande bild av denna mångfacetterade politiska fråga. Debatten redogör på intet sätt för alla tänkbara ideologiska utgångspunkter i ”SAAB-krisen” och den skildrar heller inte alla de aspekter som andra typer av material hade kunnat göra. Jag välkomnar självklart studier på området med både annat materialfokus och andra tillvägagångssätt. Dock hävdar jag fortfarande att debatten är en bra indikator på det ideologiska klimatet i debatten kring SAAB-krisen med utgångspunkt i ovanstående resonemang.

2.1.4 *Val av metodologisk och teoretisk litteratur*

Till nedanstående metodavsnitt kommer jag delvis ta hjälp utav Evert Vedungs bok ”Det rationella politiska samtalet”. Även Aronsons användning av den idéanalytiska metoden, som presenteras i hans avhandling som berörts ovan, kommer tillsammans Ludvig Beckmans bok ”Grundbok i idéanalys”, och Göran Bergström och Kristina Boréus bok ”Textens mening och makt”, fungera som stöd i metoddiskussionen. Uppsatsens teoretiska avsnitt kommer formas med hjälp av Reidar Larssons bok ”Politiska ideologier i vår tid”, Terence Balls och Richard Daggars bok ”Political Ideologies and the Democratic Ideal” samt Andrew Heywoods bok ”Political Ideologies”.

2.2 Metod

2.2.1 *Idéanalytisk metod*

I denna studie kommer jag arbeta med en idéanalytisk metod för att bearbeta och analysera det aktuella materialet. Då idéanalyser just handlar om att på ett vetenskapligt sätt studera politiska budskap (Beckman 2005 s.11), torde metoden vara lämplig. Detta handlar om en beskrivande aktörsorienterad idéanalys där ett antal politiska aktörer, i detta fall representanter för de dåvarande riksdagspartierna, analyseras närmare utifrån sina uttalanden som sedan kartläggs. Evert Vedung skriver att en idéanalys kan vara inriktad antingen på att studera ”politiskt vardagsspråk” eller ”mer utarbetade politiska tankesystem”. I detta fall handlar det alltså om den förstnämnda inriktningen. Vedung gör också en numera klassisk indelning mellan ”innehållslig” och ”funktionell” idéanalys (1977 s.18-22). Torbjörn Aronson tar i sin avhandling fasta på denna uppdelning och utvecklar den dessutom genom andra inriktningar på området. Bland annat talar Aronson om ”morfologisk idéanalys”, vilken “[...] tar sikte på att undersöka strukturen hos politiska budskap och utgår från antagandet att det de facto *finns* en idémässig struktur i dessa” (1990 s.21). Författaren talar också om ”genetisk idéanalys”, som i grunden handlar om att se hur de tankar och idéer som framförs ligger i linje med exempelvis partiets tidigare idéinriktningar. Apropos denna idéanalytiska inriktning belyser Aronson två centrala ingångar, nämligen ”argumentationsanalys” och ”kumulativ anknytning”. Den förstnämnda ingången handlar om att renodla de normativa premisser som finns i ett argument för att på så vis kunna relatera till en ideologisk mer generella värdesystem. För att detta i sin tur ska kunna göras behöver den aktuella ideologin preciseras och detta med en ”kumulativ anknytning”. I praktiken handlar det om att genom hänvisning till litteratur på ämnet söker jag som forskare stöd i den tolkning jag gör av den idé eller ideologiska inriktning som studeras (Aronson 1990 s.21-23). Denna studies

metod ligger i linje med den som Aronson i huvudsak använder. Det rör sig alltså i grunden om en morfologisk idéanalys med ingången att finna idémässig struktur i de aktuella argumentationerna. Den har likt Aronsons också inriktningen genetisk idéanalys där jag har som ambition att göra en argumentationsanalys i förhållande till en ideologipresentation med kumulativ anknytning.

För att sortera, bringa ordning och lättare kunna analysera den aktuella debatten kommer därför så kallade idealtyper att skapas. Idealtyper är alltså ett försök att summera eller befästa de centrala tankegångarna i exempelvis en hel ideologi. Det rör sig inte om en verklighetsanpassad samling idéer utan av en mera extrem renodling av desamma (Beckman 2005 s.28). Bergström och Boréus redogör för hur dessa idealtyper sedan kan användas för att bearbeta och sortera det textmaterial som bygger den aktuella studien. De kan användas för att bedöma om ett uttalande passar in, eller stämmer överens med några av de mera renodlade idéströmningar man skapat, samt självklart också för att klargöra om så inte är fallet (Bergström & Boréus 2005 s.159-160).

I detta fall handlar det alltså om att skapa idealtyper som har möjlighet att absorbera det material vi berört ovan. Då vi är intresserade av att studera ideologiska grundföreställningar kommer det konstrueras ideologiska idealtyper med fokus på dimensioner som är centrala för den aktuella studien. Det kommer med andra ord inte skapas idealtyper som täcker in allt för respektive ideologi, något som bland andra Bergström och Boréus poängterar vikten av (2005 s.160). Detta kommer jag beröra i detalj i uppsatsens nedanstående teoretiska avsnitt.

Det kan vara värt att nämna att jag inte ämnar skapa några teoretiska utgångspunkter för vad som formar de respektive partiernas ideologiska utgångspunkter. Med tanke på gruppen till vilken denna studie vänder sig menar jag att det i detta sammanhang blir en överflödigt diskussion som riskerar att begränsa möjligheterna för mera givande infallsvinklar. Uppsatsens analysavsnitt kommer alltså att fokusera på kartläggningen genom att bearbeta och analysera materialet utifrån formade idealtyper. I det avslutande kapitlet knyts analysen ihop och det förs en diskussion kring om debatten är tydligt ideologisk och om representanterna är trogna sina förmodade ideologiska hemvister.

2.2.2 Ytterligare om vetenskaplighet

Förutom diskussionen kring forskningsproblem och validitet är reliabilitet också ett viktigt begrepp att lyfta fram i sammanhanget. För att just minska risken för att begå osystematiska slarvfel kommer jag exempelvis läsa materialet flertalet gånger. Intersubjektivitet är självklart också centralt i detta sammanhang. Ambitionen är att genomgående i studien tydligt klargöra vilka ställningstaganden som är mina egna och andras. Det är också att klargöra hur jag drar de slutsatser och gör de tolkningar jag väljer att göra tillsammans med att beröra eventuella motargument till dessa. När det gäller idealtyper brukar användningen av sådana betraktas som positivt då det underlättar en systematiserad och konsekvent genomgång och jämförelse av ett större textmaterial (Bergström & Boréus 2005 s.171). Dock pekar Bergström m.fl. på att det samtidigt är centralt att forskaren

ställer sig kritisk till idealtypernas möjligheter att absorbera det aktuella materialet (2005 s.405-406). Detta är något jag också ser som mycket angeläget genom hela processen. Därför kommer jag att diskutera idealtyperna omsorgsfullt i det teoretiska avsnittet samtidigt som jag löpande genom analysen har en ambition att diskutera hur de fungerar med det aktuella materialet.

3 Teori

I detta kapitel inleder jag med en allmän orientering kring ideologibegreppet. Därefter motiverar jag valet av ideologier och de dimensioner som ska belysas av respektive ideologi. Slutligen finner ni de formade idealtyperna av de olika ideologierna samt en sammanställning av desamma.

3.1 Definition och val av ideologier

3.1.1 *Vad är en ideologi?*

Tanken är ju att i denna studie klargöra vilka ideologiska grunduppfattningar som går att skönja i riksdagsdebatten apropå situationen för SAAB och för svensk fordonsindustri. Därför är det på sin plats att i korthet beröra vad en ideologi egentligen består utav.

Ball och Dagger menar inledningsvis att en ideologi försöker påverka hur människor tänker och därmed också hur de handlar. I korthet definierar de begreppet på följande sätt:

[...] an ideology is a fairly coherent and comprehensive set of ideas that explains and evaluates social conditions, helps people understand their place in society, and provides a program for social and political action (Ball & Dagger 2011 s.4).

Larsson talar å sin sida om tre ideologiska nivåer och att de största ideologiska skillnaderna i det svenska politiska klimatet återfinns på nivån ”idégivare-opinionsbildare”. På denna nivå är idéerna ofta mera renodlade, och ska vi på något sätt analysera ideologiska skiljelinjer hos exempelvis partier eller partiföreträdare, finns det därför en idé att utgå från en ideologi på denna nivå (Larsson 2006 s.15).

I detta avsnitt vill jag avslutningsvis återgå till Aronsons avhandling. Han skiljer nämligen på basal och operativ nivå hos en politisk ideologi. Den basala nivån handlar om de grundläggande värderingar som ideologin bygger på, exempelvis gällande samhället och människans natur. Den operativa nivån handlar snarare om ställningstaganden i konkreta politiska frågor. Dessa nivåer är självklart sammankopplade och den basala nivån etablerar grunderna för hur

ställningstaganden på den operativa nivån sedan kan göras (Larsson 2006 s.27-28).

I detta avsnitt har jag försökt ge en bild av hur vi kan betrakta en ideologi som sådan. Jag tror Ball och Dagers definition i detta sammanhang skapar en viktig grund som studien bygger utifrån. Likaså vill jag göra klart att det är just en renodlad version, liksom den Larsson menar finns hos ”idégivare-opinionsbildare”, av ideologierna som jag väljer att utgå ifrån när jag formar nedanstående idealtyper. Apropå Aronsons uppdelning vill jag också klargöra att denna studies teoretiska fokus ligger helt på den basala nivån hos de aktuella politiska ideologierna. Jag kommer alltså inte skapa idealtyper som även innefattar perspektiv på konkreta politiska frågor. Självklart är det dock så att vi kommer röra oss på en abstraktionsstege när sedan debatten analyseras. Hur en debattsdeltagare uttrycker sig i en sakpolitisk fråga kommer härledas till den basala nivån av ideologin.

3.1.2 *Val av ideologier*

De ideologier som ska göras idealtyper av och därmed fungera som analytiska sorteringsverktyg är reformsocialism, liberalism och ekologism. Bakgrunden till detta val har många dimensioner. Rent praktiskt hade alltför många idealtyper gjort analysen komplicerad och tidskrävande. Sedan är det dessutom så att antalet idealtyper och valet av ideologier som dessa i sin tur bygger på är beroende av materialets omfattning och karaktär. När jag översiktligt gått igenom materialet på förhand har jag insett att ett för stort antal idealtyper blir överflödigt, materialet är helt enkelt inte tillräckligt ideologiskt omfattande för att detta ska vara givande. Det hade heller inte varit lämpligt att välja färre. Utan att vara kontroversiell tror jag man kan hävda att de dåvarande riksdagspartierna som representeras i denna debatt präglas av reformsocialistiska, liberala, konservativa och ekologiska tankeströmningar. Debatten i fråga präglas som vi kommer se av olika liberala uppfattningar kring exempelvis hur ekonomin bör organiseras. Många, för att inte säga alla, av de partier som representeras i denna debatt präglas i någon mån av liberala idéer. Det hade därför varit helt uteslutet att inte forma en liberal idealtyp, vi hade helt enkelt missat möjligheten att absorbera och därigenom analysera intressant ideologiskt material i de uttalanden som görs. Vissa av partierna i debatten präglas också av socialistiska idéer, och då oftast med en reformsocialistisk inriktning (dvs. en icke-revolutionär socialism). Utan en reformsocialistisk idealtyp hade vi med andra ord missat möjligheten att absorbera dessa idéer och därmed också förutsättningarna för att identifiera den ideologiska polarisering som eventuellt präglar debatten. Efter den översiktliga genomgången av materialet har jag också kunnat identifiera många och tydliga ”gröna” röster. Det är med detta som utgångspunkt som jag även väljer att skapa en ekologisk idealtyp. Att jag inte också skapar en konservativ idealtyp har att göra med att jag inte tycker mig kunna se många klara konservativa uttalanden i denna debatt. Att genomföra det omfattande arbete som det ändå innebär att forma en idealtyp utan att denna har möjlighet att absorbera särskilt många ställningstaganden är inte

motiverat i detta sammanhang. Jag vill dock säga att debatten inte är helt frånvarande av konservativa inslag, precis som där finns andra idémässiga inslag i debatten som inte ryms inom de tre idealtyperna. Detta kommer jag vara tydlig med och berätta i analysen. Angående val av ideologier vill jag avslutningsvis säga att jag är fullt medveten om att det framförallt när det gäller den liberala ideologin finns olika inriktningar som på många sätt kan skilja sig åt. Valet föll ändå på att göra en mera allmänliberal idealtyp snarare än att exempelvis skapa en socialliberal och en nyliberal sådan. Detta handlar dels om de praktiska och tidsmässiga skäl som vi gått igenom men också om att jag tror att de dimensioner som kommer beröras av respektive ideologi ändå har viktiga delar gemensamt, oavsett liberal inriktning, vilket det nu är tid att beröra närmare.

3.1.3 *Dimensioner av respektive ideologi*

En av de valda ideologidimensionerna benämner jag som ”ekonomisk organisation”. Här handlar det alltså om att låta ideologin svara på frågor hur ekonomin ska fungera och utvecklas, hur relationen ser ut mellan ekonomin och politiken, hur man ser på marknaden som sådan och så vidare. Denna dimension är uppenbart relevant då debatten i fråga på många sätt kretsar just kring ekonomi och statens roll i detta sammanhang.

Den andra dimensionen jag väljer att ta med kallar jag ”människosyn”. Här handlar det alltså om att ideologierna ska ringa in människans möjligheter och relation till omgivningen och samhället. Jag tror att denna dimension kan hjälpa oss att förklara bakgrunderna till debatttagarnas uttalanden samtidigt som den kan förklara vilket perspektiv deltagarna väljer att lyfta fram i den specifika politiska frågan.

Den sista dimensionen som ska klarläggas benämner jag som ”övergripande samhällsteori”. Här handlar det om att ringa in de stora frågorna kring hur vi förändrar ett samhälle, vem och vilka som bär ansvar för detta, hur man i stort ser på individ och kollektiv och så vidare.

Värt att notera är att dessa tre dimensioner överlappar varandra, detta ser jag dock inte som ett problem, utan dimensionerna ska som nämnt skapas för att underlätta analysen. Det är också så att dimensionerna till viss del skiljer sig åt i karaktär. Exempelvis tror jag att den första dimensionen kring ekonomisk organisation lättare kan befästas utifrån ett direkt citat hämtat ur materialet, medan de två senare dimensionerna gestaltas mer utav den allmänna bild som ledamöterna visar på i sina anföranden. Med detta sagt är det dags att gå igenom de ideologiska idealtyperna med fokus på dessa dimensioner.

3.2 Idealtyper

3.2.1 *Reformsocialism*

Ett relevant tema för moderna socialistiska inriktningar är tanken om blandekonomi, det vill säga att det är positivt med olika former av ägande samtidigt. Man kan helt enkelt blanda statligt ägda verksamheter med exempelvis privat ägande och kooperativ. Ett annat viktigt tema inom den socialistiska ideologin är att politiken aktivt ska styra näringslivets inriktning. Detta handlar bland annat om att förhindra kraftiga konjunkturfluktuationer genom makroekonomiska styrmedel, man ska helt enkelt råda bot på marknadsekonomins brister genom aktiva politiska åtgärder. Man kan säga att kontrollen över näringslivet och dess inriktning är viktigare än vem som står som ägare, även om man som nämnt inom socialistisk teori på intet sätt är främmande för att staten kan vara ägare av en betydande andel av näringslivet. En annan viktig aspekt är företagsdemokrati som går ut på att medarbetare ska ha direkt inflytande över verksamhetens inriktning och arbetets innehåll (Larsson 2006 s.88-91).

Ideologin har en positiv människosyn och en tro på att människan blir bättre om samhället blir bättre (Larsson 2006 s.84-85). Människor betraktas som sociala varelser som kan åstadkomma mycket förbättring genom gemensamma åtaganden snarare än genom en individuell kamp. Vi är förenade genom en inneboende känsla av medmänsklighet som finns hos oss. Människor formas också direkt av det samhället de verkar i. Hennes natur är inte satt utan i ständig påverkan av omgivningen och vi kan därför inte betrakta henne som isolerad från sitt sammanhang. Människor bör betraktas som jämlikar och är i största hand olika på grund av hur samhället ser ut. Det är därför viktigt att människor ges samma rättigheter och dessutom lika möjligheter i praktiken (Heywood 2007 s.102-106).

När det gäller övergripande samhällsteori kan vi fastslå att reformsocialismen på många sätt riktar sig till "arbetarklassen" eller "löntagare". Där finns en internationalistisk prägel i teorin, även om också nationalstaten utgör en viktig grund. Samhället bör förändras gradvis genom demokratiska metoder, via allmänna och öppna representativa val. En jämförelsevis stor del av samhället bör kontrolleras av och styras genom politiska beslut. En stor stat är nödvändig för samhällsbyggandet och för att låta politiken genomsyra samhällets övriga delar. Det mer utopiska målet är just ett jämlikt samhälle med en stor stat som kontrolleras av medborgarna, menar Larsson (2006 s.85-92).

3.2.2 *Liberalism*

En av de liberala grundpelarna vad gäller ekonomisk organisation är vikten av marknadsekonomi och privat ägande. Modernare liberaler godtar ofta vissa politiska ingrepp för att påverka konjunkturen men det finns också liberala

inriktningar som inte gör det. I liberal ekonomisk teori är tillväxt viktigt, det är det också att individers individuella ansträngningar belönas ekonomiskt. Ekonomisk tillväxt går före ekonomisk utjämning även om det senare till viss del inte är främmande för de flesta liberaler. Det finns en generell skepsis mot den offentliga sektorns möjligheter att tillgodose människans behov, och denna bör därför öppnas upp för konkurrens (Larsson 2006 s.38-39).

Liberal människosyn utgår från att individer är rationella och själva är bäst på att avgöra vad som ligger i deras intressen och på så vis också ta ansvar för sina handlingar. Människor ska också betraktas som jämlikar. Det är dock lika viktigt att inse att människor är olika och därför inte ska behandlas likadant. Liberaler lägger ofta stor vikt vid människors individuella rättigheter (Larsson 2006 s.32-33). Heywood pekar på att liberaler betraktar människor som unika och först och främst som individer, inte primärt som en del av ett kollektiv. Liberaler har med utgångspunkt i den tron på hennes egen förmåga som skildrats ovan, en positiv människosyn (Heywood 2007 s.28-29).

Individen är i centrum i den liberala samhällsteorin. I allmänhet är liberaler skeptiska till olika typer av maktkoncentrationer, som exempelvis för stor makt hos staten. Liberalismen hävdar också att samhället bör förändras stegvis, detta är det bästa sättet att förändra med demokratisk förankring och utan våld. Utveckling bör ske med stöd av väljare genom allmänna och öppna val. Människors grundläggande fri- och rättigheter ska garanteras av lagar som skyddas i en oberoende domstol. Marknaden har en viktig roll att spela i den liberala samhällsutvecklingen. Larsson hävdar att liberalismen generellt stått för en stark tro på vetenskapen och dess möjligheter till samhällets utveckling. Det har funnits tankar kring att samhället kan förbättras obegränsat. Dock finns där ingen utopisk bild kring det perfekta samhället som liberalismen strävar emot (Larsson 2006 s.29-40).

3.2.3 *Ekologism*

Vad gäller ekonomisk organisation vill denna ideologi hellre se små ekonomiska enheter än stora. Besluten kring varuproduktion och liknande ska tas direkt mellan medarbetare och konsumenter. Marknaden ska inte avskaffas men alla icke förnybara resurser ska fräntas marknaden. Man ska aktivt arbeta för att minska beroendet av världsmarknaden, det är denna globala handel som på många sätt leder till en förstörelse av den ekologiska balansen. Basprodukter ska därför produceras inom landet (Larsson 2006 s.153-154).

Människor ska enligt ideologin inte betraktas som centrum i ekologin. Alla levande organismer är istället ömsesidigt beroende av varandra. Människor har inte förstått vilket avtryck de gör på jordklotet och deras materiella ambitioner och drömmar måste stå tillbaka för att säkra en god och hållbar framtid. Den mänskliga utvecklingen har fokuserat för mycket på materiella frågor och människan mår egentligen bättre av ett mera andligt fokus, där hon ges möjligheter att leva hållbart tillsammans med andra människor, djur och växter (Heywood 2007 s.257-271). Larsson pekar på att människor enligt denna ideologi

mår bäst av att leva och organisera sig i små grupper, lokalsamhället är det viktigaste för människors trygghet. En enskild individs självförverkligande är dessutom beroende av andras självförverkligande (2006 s.149-155).

Centrum för ekologisk syn på övergripande samhällsteori är att västvärldens industrialiserade ekonomier inte är hållbara i ett långsiktigt ekologiskt perspektiv. Teorin är internationalistisk, staterna har dock en viktig roll att spela i samhällsutveckling genom sträng miljölagstiftning osv. Samhället förändras främst genom ”direkta auktioner”, exempelvis via bojkotter och grupperns egna initiativ, dock med en icke-våldsprincip. Detta kan sedan kompletteras med parlamentariskt arbete. Man vill blanda representativ demokrati med direktdemokrati. Decentralisering är viktigt. Den utopiska samhällsbilden bygger på individers kontroll över sin egen tid och tillvaro, andlig livskvalité, kollektiv samhörighet och självklart ett liv i harmoni med den övriga ekologin (Larsson 2006 s.150-155).

3.2.4 Tabell över idealtyper

	Reformsocialism	Liberalism	Ekologism
”Ekonomisk organisation”	Tror på blandekonomi. Politiken ska aktivt styra näringslivets inriktning. Företagsdemokrati är centralt.	Marknadsekonomi, privat ägande och ekonomisk tillväxt är centralt. I begränsad mån kan politiska styrmedel användas för att påverka konjunkturen.	Föredrar små ekonomiska enheter. Icke förnyelsebara resurser ska fräntas marknaden. Hållbara produkter ska produceras.
”Människosyn”	Positiv människosyn, människan blir bättre om samhället blir bättre. Människan formas helt av sin omgivning och är beroende av densamma.	Positiv människosyn - individer kan ta ansvar för sig själva. Människor är jämlika men olika. Fokus på individen och ej på kollektivet.	Människor får inte betraktas som ekologins centrum. Hellre andligt än materiellt fokus. Eget självförverkligande beroende av kollektivets dito.
”Övergripande samhällsteori”	Gradvis samhällsförändring genom öppna allmänna val. Stor del av samhället bör kontrolleras genom politiska beslut. Målet är jämlikhet genom en stor stat med medborgarkontroll.	Skeptiska till maktkoncentration. Stegvis samhällsförändring genom allmänna öppna val. Tro på förbättring men ingen utopisk bild kring ”drömsamhället”.	Internationell teori där ekologiska systemet är i fokus. Samhället bör förändras genom direkta auktioner och direktdemokrati. Målet är ekologiskt hållbart liv för alla individer.

4 Analys

Nedan följer analysen som delas upp utifrån talare. Samtliga anföranden summeras för respektive person. Jag kommer varva med sammanfattningar och citat av relevanta delar av debatten. Alla referenser hänvisar till protokoll 2008/09:88.

4.1 Rossana Dinamarca (v)

4.1.1 *Ekonomisk organisation*

I sitt första anförande som dessutom inleder debatten frågar Dinamarca retoriskt Maud Olofsson om Sverige även i fortsättningen ska ha en ”konkurrenskraftig och innovativ bilindustri” (s.1). Hon talar med andra ord som att politikerna faktiskt kan se till att vi i fortsättningen har en innovativ bilindustri, och detta menar jag går att koppla till en reformsocialistisk syn på ekonomisk organisation. Politiken har möjlighet att aktivt forma näringslivets inriktning och ska dessutom ta vara på denna möjlighet.

Dinamarca talar vidare om att andra regeringar förstått vikten av att värna sina länders egna industrier (s.3). Detta vittnar om en syn att politiken borde stötta sina egna industrier som vi i så fall kan härleda till en reformsocialistisk syn på den ekonomiska organisationen. Den finns ju också en protektionistisk underton i resonemanget som på sätt och vis går att koppla till mer konservativa eller nationalistiska tankegångar, att den egna industrin är särskilt värdefull att ta vara på, och så vidare, vilket alltså går utanför skapade idealtyper.

Riksdagsledamoten konstaterar också att svensk fordonsindustris framtid ligger i att producera miljövänliga bilar (s.3). Detta skulle vi med andra ord kunna relatera till en ekologisk syn på ekonomisk utveckling där det alltså finns en tanke att marknaden endast bör producera vissa typer av varor.

Vidare säger Dinamarca att hon ser positivt på att staten skulle kunna bli delägare eller huvudägare till SAAB (s.3), vilket allra tydligast också går att koppla till en socialistisk syn på ekonomisk organisation.

4.1.2 *Människosyn*

Dinamarca talar om att man borde ge arbetarna i SAAB-fabriken arbetsro. Hon säger bland annat: ”Vi ser hellre politikens möjligheter och agerar nu än tar de säkra kostnader i form av arbetslöshet, avveckling och social utslagning som en nedläggning skulle innebära [...]” (s.3). Här är det intressant att Dinamarca lägger fokus på just de anställdas situation vid en eventuell konkurs. Till viss del menar jag att detta vittnar om riksdagsledamotens människosyn. Politiken kan och bör hjälpa människor till jobb och arbetsro, det talas exempelvis inte om arbetarnas eget ansvar i detta sammanhang, eller marknadens möjligheter till nya jobb för medarbetarna, vilket gör att Dinamarcas uttalanden drar mer åt den socialistiska människosynen än exempelvis den liberala varianten.

4.1.3 *Övergripande samhällsteori*

Även om det är svårare att plocka fram ett särskilt citat som mera direkt handlar om övergripande samhällsteori menar jag det är tydligt att Dinamarca i allt väsentligt resonerar utifrån en reformsocialistisk sådan. Som vi har sett har politiken enligt talaren mycket stora möjligheter att förändra samhället och bör dessutom använda denna möjlighet. Tal om marknaden eller andra möjligheter till lösningar bortom politiken lyser med sin frånvaro i riksdagsledamotens anföranden. Riktningen gentemot löntagarna och deras villkor är dessutom tydlig.

4.2 Maud Olofsson (c)

4.2.1 *Ekonomisk organisation*

I Olofssons skildring av situationen för SAAB talar hon om att företaget påverkats av en minskad efterfrågan som gäller generellt för fordonsindustrin (s.2). Hon menar också att det i huvudsak är finanskrisen och dess negativa påverkan på möjligheterna att låna pengar som gör att SAAB befinner sig i den situation som företaget gör (s.18). Vi kan alltså konstatera att identifikationen av problemet utgår i mångt och mycket från marknadsekonomiska aspekter, vilket med andra ord torde tyda på att Olofsson har en mera liberal syn på ekonomisk organisation.

Olofsson talar också en hel del om näringslivets respektive politikens ansvar. Hon säger bland annat att ”[...] vi inte kan ta över näringslivets ansvar att äga sina bolag” och summerar med det mycket tydliga uttalandet ”Det är inte politikens roll” (s.2). Olofsson exemplifierar med att GM på många håll söker statligt stöd

och klargör att: ”Jag tycker inte att det är okej” (s.11). Företagen förväntas som ägare ta fullt ansvar för sina bolag och politikerna ska enligt Olofsson ta sitt ansvar (s.12). Dessa uttalanden menar jag ligger helt i linje med en liberal syn på hur ekonomin ska organiseras. Olofsson förutsätter mer eller mindre att staten inte aktivt vare sig ska stötta eller styra näringslivet och sätter hårda liberala ramar för vad som är politikens roll.

Lite senare i sitt anförande talar Olofsson dock om vad politiken bör göra i detta sammanhang. Hon menar bland annat att staten har en roll att se till att fordonsindustrin ska utveckla säkrare och miljövänligare bilar, bland annat genom forskning inom dessa områden (s.2). Här menar alltså Olofsson att politiken har en roll att spela, och hon poängterar bland annat att politiken ska se till att marknaden ställer om till mera ”hållbara” produkter, vilket alltså ligger i linje med en ekologisk syn på ekonomisk organisation. När det gäller forskning generellt lämnar även liberalismen vissa utrymmen till detta, men att från politiskt håll slå fast att en egenskap som exempelvis ”säkerhet” hos bilar ska premieras, är än tydligare kopplat till en socialistisk syn på ekonomisk organisation.

4.2.2 *Människosyn*

När det gäller denna dimension säger Olofsson att hon är förstående när det gäller SAAB-arbetarnas oro över sina jobb, hon nämner även att hon förstår företagets oro, men konstaterar samtidigt att man måste inse vad som är politikens roll (s.2). Med andra ord lämnar Olofsson begränsat utrymme för vad politiken kan göra när det gäller att hjälpa det kollektiv som de anställda på SAAB-utgör. Detta menar jag ligger i linje med en mera liberal syn på människans natur, situationen är besvärlig, men det är egentligen enskilda medarbetares och företagares ansvar att se till att säkra sina eventuella jobb och tillgångar. Människor har denna möjlighet vilket politiken inte har på samma sätt.

Senare i debatten säger Olofsson samtidigt att politiken och trygghetssystemen måste finnas till för de som blir arbetslösa eller är oroliga över sin situation (s.12). Med andra ord öppnar hon upp för att enskilda individer kan behöva hjälp och stöd, vilket jag inte tror är uteslutet även utifrån vissa liberala perspektiv på människans natur. Det är en individualistisk ingång på problemet, Olofsson talar inte alls om det kollektiv och den trygghet som SAAB formar för de enskilda människorna, utan alltså mer att politiken kan hjälpa enskilda om så är nödvändigt. Därför tycker jag, trots detta uttalande, att Olofssons syn på människans natur är alltigenom liberal i denna debatt.

4.2.3 *Övergripande samhällsteori*

Maud Olofsson gör tydligt klart i denna debatt att ett drömsamhälle inte är ett där politiken bebländar sig inom alla områden. Vi har också kunnat konstatera att politiken enligt Maud Olofsson ofta har begränsade möjligheter, men samtidigt att så inte alltid är fallet. Statsrådet säger bland annat att ”Vi måste inse att forskning

och innovation är en viktig del av politikens roll” (s.11). Summerat visar Maud Olofsson i huvudsak på en liberal samhällsteori, dock finns som vi sett även vissa ekologiska inslag med tanke på den ”hållbara” utveckling Olofsson vill se framöver.

4.3 Tomas Eneroth (s)

4.3.1 *Ekonomisk organisation*

Eneroth inleder sitt anförande med att konstatera att det är centralt att politikerna ser till att göra insatser som både värnar jobb och industrins framtida förutsättningar. Han menar att politikerna måste arbeta aktivt med exempelvis arbetsmarknadspolitik så att inte jobben försvinner till andra länder. Eneroth poängterar samtidigt vikten av forskning och utveckling. (s.5-6). Dessa uttalanden är möjligen inte helt glasklara att analysera utifrån ideologiska perspektiv. Det vi i alla fall kan konstatera är att Eneroth menar att politiken har möjligheterna att påverka industrin i rätt riktning och samtidigt rädda arbetstillfällena, vilket drar åt en mera reformsocialistisk syn på ekonomisk utveckling.

Eneroth poängterar också att Sverige är mycket beroende av sin industriella kapacitet och att både SAAB och Volvo producerar bilar som är världsledande (s.13). I detta sammanhang är det intressant att Eneroth dels klargör vad som är nödvändigt för den svenska ekonomin, det vill säga industrin, och samtidigt konstaterar att de svenska biltillverkarna gör produkter som är världsledande. För en hårdför liberal är det antagligen så att marknaden utvecklas för sig själv, och försvinner ett lands industriella fokus, är det inget politiker kan eller bör benämna som ovälkommet. Att dessutom konstatera att produkter som uppenbarligen inte säljer tillräckligt bra är världsledande hade nog många liberaler betraktat som motsägelsefullt. Här drar alltså Eneroths uttalanden återigen mer åt en socialistisk inriktning vad gäller ekonomisk utveckling.

Eneroth nämner också flertalet gånger i debatten att spelreglerna för bilindustrin ser ut som så att regeringarna i Europa just stöttar sina respektive industrier direkt. Han menar att denna protektionism är något vi ”kan beklaga”, men samtidigt att man måste anpassa sig efter spelreglerna och därför komma med samma typer av stödpaket i Sverige (s.13). Det är något otydligt om denna protektionism är något Eneroth själv beklagar, är det så, leder hans uttalanden in mer på en liberal syn på ekonomisk organisation, där alltså politiken inte ska lägga sig i marknaden. Det kan självklart vara så att detta helt enkelt rör sig om ett pragmatiskt förhållningssätt som är svårt att förhålla sig till i ideologiska termer.

4.3.2 *Människosyn*

Eneroth menar att den passivitet som regeringen enligt honom visar i frågan om svensk fordonsindustri kan leda till ett mycket svårt tillstånd för de som arbetar på de svenska bilfabrikerna. Han tycker också att deras värdefulla kunskaper riskerar att gå om intet vid en eventuell konkurs (s.5). Som jag ser det vittnar detta i huvudsak om en reformsocialistisk människosyn, där man tror att staten har möjlighet att hindra de problem som marknaden kan skapa för exempelvis medarbetarna på SAAB. Eneroth poängterar heller inte att SAAB-arbetarnas kompetens är så god att det skulle kunna ge dem goda möjligheter till andra jobb vid en eventuell SAAB-konkurs, vilket möjligen hade varit ett mer liberalt sätt att betrakta medarbetarnas möjligheter i detta sammanhang.

4.3.3 *Övergripande samhällsteori*

Eneroths uttalanden är i denna debatt ofta sakpolitiskt orienterade och det är därför något svårare att bedöma hans syn på övergripande samhällsteori. Det vi kan konstatera är dock att han tror på politikens möjligheter att förändra många delar av samhället i allmänhet och svensk bilindustri i synnerhet. Han talar inte om staten som en stark företagsägare, men är ändå inriktat på att man med politiska styrmedel kan förmildra den stundande krisen. Ska vi sätta någon ideologisk etikett på Eneroth i detta sammanhang blir den med andra ord reformsocialistisk.

4.4 Maria Plass (m)

4.4.1 *Ekonomisk organisation*

I sitt inledande anförande säger Plass att det huvudsakliga problemet för fordonsindustrin i allmänhet och för SAAB i synnerhet är att det efterfrågas för få bilar, vilket i sin tur beror på den globala konjunkturen. Detta gör att industrin tvingas till "ett stålbad av stora mått" (s.6). Plass lyfter också tydligt "ägarfrågan" genom debatten. Hon menar att SAAB:s personal är duktig men att företaget behöver en stark och långsiktig ägare, som på intet sätt kan vara staten, det är en för stor risk med de offentliga resurserna (s.7). Den verkliga lösningen på problemet för SAAB är enligt Plass helt enkelt att företaget säljer fler bilar (s.14). Här är det tydligt att Plass har ett mycket marknadsekonomiskt sätt att tackla problemet. Det talas i detta sammanhang inte om statens roll, utan om att endast marknaden med starka ägare är den långsiktiga lösningen för SAAB, vilket vi inte kan relatera till något annat än en liberal idealtyp kring ekonomisk organisation.

Plass beskriver också det som en av politikens uppgifter att påskynda utvecklingen mot en miljömässigt hållbarare fordonsflotta (s.7). Med politiska medel ska man exempelvis se till att forma nya miljövänligare produkter med målet att fordonsflottan inte ska vara beroende av fossila bränslen i framtiden (s.14). Dessa delar av hennes anföranden går alltså tydligt att relatera till en ekologisk syn på ekonomisk organisation, där politiken har möjlighet att tvinga fram hållbara produkter.

4.4.2 *Människosyn*

Plass konstaterar att hon är en av många som känner oro över hur fordonsindustrins kris ska påverka enskilda människor. Samtidigt pekar hon på praktiska satsningar som ska göras för att möta den svåra situationen. Dessa satsningar handlar i stort om individuell kompetensutveckling för de som eventuellt förlorar jobbet (s.7). I detta sammanhang kan vi dels konstatera att Plass inte lägger allt ansvar på den enskilde individen, men trots detta har ett individuellt fokus när det gäller politikens möjligheter att underlätta situationen. Med andra ord skulle jag ändå säga att människosynen hon gestaltar är mer liberal än socialistisk.

4.4.3 *Övergripande samhällsteori*

Ledamotens syn vad gäller denna dimension är på intet sätt lätt att klargöra. Hon har en ton i debatten som ofta är ideologisk otydlig och mycket sakpolitiskt orienterad. Det jag tycker mig se är dessutom ganska varierat. Visst är det så att hon lägger stor vikt vid marknaden och i viss mån menar att politiken har begränsade möjligheter, vilket vi alltså kan koppla till en liberal samhällsteori. Dock säger hon samtidigt saker som visar på att politiken har möjlighet att ställa om delar av samhället till ett mer miljövänligt hållbart sådant, och även om hon inte vittnar om några ekologiska metoder i detta sammanhang, är målet ändå stundtals tydligt ”grönt”.

4.5 Karin Pilsäter (fp)

4.5.1 *Ekonomisk organisation*

I sitt första anförande talar Pilsäter om att det vore tragiskt om någon av de svenska biltillverkarna slogs ut på grund av den pågående lågkonjunkturen. Hon talar om att industrin präglas av strukturella problem och lider av överkapacitet.

SAAB:s kris förklarar hon med att företaget inte har fungerande ledarskap och i praktiken står utan ägare. Pilsäter menar att hon tror på svensk fordonsindustri men att hon samtidigt inte vet hur den kommer se ut när krisen är över. Riksdagsledamoten konstaterar: ”Det handlar om ett ledarskap där vi säger att politiken har sin uppgift och industrin sin” (s.8). Hon menar att man från politiskt håll inte kan säga: ”Precis så som industrin ser ut i dag ska den se ut även i morgon och i övermorgon” (s.15). Pilsäter talar om industriell dynamik där politiker ”[...] inte är de rätta att tala om och peka ut vilka företag som ska finnas, hur stora de ska vara och exakt vilka produkter som ska levereras” (s.15). Pilsäter visar med andra ord tydligt på en liberal syn på ekonomisk organisation. Hon identifierar problemet utifrån marknadsekonomiska premisser och understryker mycket noga att det inte är politikens roll att rädda företag, de måste tillkomma och gå under så som marknaden ser ut och utvecklas.

4.5.2 *Människosyn*

Staten har enligt Pilsäter uppgiften att stötta människor till omställning och rusta dessa bättre för arbetsmarknaden, det är detta som utgör det huvudsakliga politiska ansvaret i ”SAAB-frågan” (s.15). Här har förvisso Pilsäter en idé om att människor inte klarar sig helt på egen hand, den hjälp som ska ges är dock på individuell basis för att stärka den enskilde individen, så även här skulle jag säga att ledamoten visar på en i huvudsak liberal inriktning.

4.5.3 *Övergripande samhällsteori*

Pilsäter är i denna debatt en stark liberal röst. Hon ser mycket begränsade möjligheter för politiken att lösa marknadens problem i synnerhet. I allmänhet ger hon sken av en relativt omfattande skepsis kring politikens inblandning i olika samhällskategorier.

4.6 Mikael Oscarsson (kd)

4.6.1 *Ekonomisk organisation*

Oscarsson säger i början av sitt anförande att SAAB och Volvo drabbats extra hårt av fallet i efterfrågan på fordon. Vidare säger han att han principiellt är emot att stimulera enskilda branscher, men att han menar att man i detta ”exceptionella

läge” bör göra ett undantag (s.9). Här börjar alltså ledamoten att identifiera problemet utifrån marknadsekonomiska förutsättningar, samtidigt har han en idé vad som vore det ideala, en idé som ligger i linje med den liberala idealtypen. Dock frångår han denna, vilket vi nog bör betrakta som en pragmatisk eller strategisk ”lösning”. Oscarsson säger i anförande även att vi har stor anledning att känna stolthet över vår bilindustri (s.9), något jag snarare tror vi kan tolka utifrån konservativa eller nationalistiska utgångspunkter, som alltså går utanför skapade idealtyper.

I ett av sina anföranden säger Oscarsson också att det vore ansvarslöst av staten att gå in som ägare i SAAB eller Volvo. Han pekar på att det inte finns någon anledning att tro att staten skulle vara en bättre ägare till företagen än deras nuvarande. Oscarsson säger bland annat: Företagen tycks inte ha något eget ansvar, utan staten ska kunna ta över alla kostnader (s.16). I slutet av debatten konstaterar han: ”Vi måste vara ärliga nog att inse politikens begränsade möjligheter. I slutändan handlar det om att företag måste gå med vinst för att kunna överleva” (s.21). Här visar Oscarsson alltså på en mera renodlad liberal syn på ekonomisk organisation. Politikens möjligheter är begränsade och företagen måste själva hantera situationen och anpassa sig till marknadsförutsättningarna.

Ledamoten menar även att politiken måste arbeta aktivt med att få fordonsindustrin att ställa om till en mer miljömässigt hållbar fordonsflotta (s.9). Detta kommer i sin tur göra att fordonsföretagen klarar sig bättre på marknaden (s.16). Detta visar å andra sidan på en mera ekologisk syn på ekonomisk organisation, där marknaden själv som sådan inte kan lösa aktuella problem utan politisk inblandning eller ”hjälp”.

4.6.2 *Människosyn*

Även Oscarsson påpekar den oro många enskilda känner över att förlora sina jobb (s.9), dock säger han inte så mycket mer som kan relateras till hans människosyn. Oftast är hans uttalanden mer på en systemnivå än på individnivå, vilket möjligen skulle kunna ha att göra med att hans människosyn är mera konservativ och inte ryms inom ramen för skapade idealtyper. Att han dock identifierar människors oro utan att lägga fram politiska verktyg för att tackla den tyder i alla fall snarare på att han har en liberal människosyn än en socialistisk sådan.

4.6.3 *Övergripande samhällsteori*

Det är även svårt att avgöra Oscarssons syn på samhällsteori. Det som är uppenbart är att den spretar. Stundtals visar han på goda möjligheter för politiken att påverka och vara en del av olika sektorer, och dessutom driva på till en grön utveckling. Detta kan alltså relateras till både socialistiska och ekologiska samhällsteorier. I andra lägen visar han dock på skepsis till politisk makt och inflytande över exempelvis marknaden, vilket snarare är en liberal utgångspunkt.

Med andra ord måste jag konstatera att Oscarssons samhällsteori inte går att relatera till en idealtyp mer än någon annan.

4.7 Peter Eriksson (mp)

4.7.1 *Ekonomisk organisation*

Eriksson talar i sitt inledande anförande om vikten av en nationell industripolitik. Här menar han att politiken och näringslivet ska arbeta tillsammans för en starkare framtida industri. Eriksson menar att det behövs en politisk strategi inom detta område, där man tittar på hela transportindustrin. Detta är nödvändigt för Sveriges framtida ekonomiska välstånd. Eriksson menar exempelvis också att regeringen aktivt borde hjälpa SAAB att finna en ny fungerande ägare (s.10). Han säger också att det är politikernas uppgift att "[...] medverka till långsiktiga lösningar när företag krisar och branscher går dåligt" (s.16-17). Här visar alltså ledamoten på en tydlig uppskattning av politisk inblandning, styrning och kontroll, vilket vi utan tveksamheter kan relatera till en reformsocialistisk syn på ekonomisk organisation.

Eriksson säger också att en "offensiv industripolitik" är viktig för Sverige är ledande på "hållbar utveckling". Politiken borde driva på projekt som ser till att Sverige blir ledande på miljöprestanda inom fordonsindustrin, menar ledamoten (s.10-11). Även här visar Eriksson på att politiken har lösningar, dock med en "grön" ingång, vilket gör att vi nog får betrakta uttalandena som ett tecken på ekologisk syn på ekonomisk organisation.

4.7.2 *Människosyn*

Erikssons anföranden är heller inte ofta på ett plan där hans människosyn genomsyras särskilt kraftigt. Han beskyller dock regeringen för passivitet och menar att den är ett hån mot människor som riskerar att förlora jobbet i sviterna av finanskrisen (Protokoll 2008/09:88 s.17). Detta menar jag dock pekar på att ledamoten har en människosyn som går ut på att det behövs ett starkt kollektivt ansvar för den enskildes trygghet och säkerhet, och med tanke på att staten ansvar befästes i detta sammanhang, tror jag vi kan konstatera att det som nämns av Eriksson tyder på en socialistisk syn på människans natur.

4.7.3 *Övergripande samhällsteori*

Även hos denna talare är det svårt att ta fram enskilda citat som redogör för hans syn på övergripande samhällsteori. Det vi dock kan konstatera är att Eriksson har en stor tro på politiska lösningar på samhällsproblem av olika slag. Han talar mycket om samarbete, men verkar ändå tycka att politiken har det avgörande ansvaret på många olika områden, vilket tyder på att Eriksson i denna debatt visar på en i huvudsak socialistisk syn på samhällsteori.

5 Sammanfattning, slutsatser och reflektioner

I detta kapitel inleder jag med att sammanfatta och dra slutsatser kring respektive debattdeltagares uttalande. Därefter följer en reflekterande del där jag behandlar debatten i sin helhet samt diskuterar och summerar uppsatsens resultat.

5.1 Sammanfattning och slutsatser av debattdeltagarnas uttalanden

5.1.1 *Rossana Dinamarca (v)*

När det gäller alla tre dimensioner kunde vi konstatera att Dinamarcas uttalanden i huvudsak låg i linje med de reformsocialistiska idealtyperna, bortsett från vissa ekologiska inslag. Vi kan med andra ord dels fastställa att Dinamarca är ideologiskt konsekvent i samtliga dimensioner. Jag vill också påstå att hon är en jämförelsevis tydlig ideolog, de socialistiska uppfattningarna syns klart rakt igenom hela debatten. Slutligen kan vi med andra ord också slå fast att ledamoten är trogen Vänsterpartiets förmodade ideologiska grund som just utgörs av i huvudsak reformsocialistiska idéer.

5.1.2 *Maud Olofsson (c)*

Olofsson visar i huvudsak på uppfattningar som går att relatera till den liberala respektive ekologiska idealtypen, dock med störst tonvikt vid de liberala idéerna. Övervägande vill jag hävda att Olofsson både är ideologiskt konsekvent genom alla dimensioner, och även att hon är en jämförelsevis tydlig ideolog i denna debatt. Samtidigt tycker jag också det är rimligt att säga att Olofsson är ideologiskt trogen Centerpartiet, vars ideologiska grund borde bygga på i huvudsak liberala och ekologiska idéer.

5.1.3 *Tomas Eneroth (s)*

Vad gäller Eneroth kan vi summerat konstatera att han i huvudsak gör uttalanden som kopplas till de reformsocialistiska idealtyperna men samtidigt att han är ideologisk otydlig. Även om han är konsekvent i den mån att den socialistiska ideologin går att skönja i samtliga dimensioner är den på intet sätt tydlig och klart framträdande. Eneroths anföranden är med andra ord inte ideologiskt präglade. Vad gäller den ideologiska förankringen till Socialdemokraterna är det rimligt att ledamotens uttalanden är just reformsocialistiska. Det är möjligen inte heller helt främmande att han som socialdemokrat är mer pragmatisk än exempelvis sin vänsterpartistiska kollega, med tanke på socialdemokratins politiska placering närmare "mitten".

5.1.4 *Maria Plass (m)*

Plass uttalanden präglas summerat av liberala och ekologiska idéer. Stundtals är hon en tydlig ideolog men generellt är anförandena något mera pragmatiskt orienterade. Hon är konsekvent i den bemärkelsen att liberalismen präglar hennes uttalanden i alla dimensioner. Den ekologiska prägeln är dock jämförelsevis tydlig. Att Plass visar på liberala idéer känns rimligt med tanke på att denna ideologi starkt präglar Moderaterna. Att Plass är jämförelsevis så pass "grön" är kanske mer anmärkningsvärt då vi beaktar de moderata grundvärderingarna.

5.1.5 *Karin Pilsäter (fp)*

Pilsäter är vad gäller samtliga dimensioner en jämförelsevis mycket tydlig liberal röst i denna debatt. Hon är med andra ord både konsekvent och ideologiskt präglad. Detta känns även troget till Folkpartiets liberala ideologiska grund. Möjligen skulle jag säga att hon stundtals nästan är "för liberal" med tanke på att Folkpartiet ändå brukar betraktas som en del av den svenska mittenpolitiken, vilket torde kräva mer pragmatism.

5.1.6 *Mikael Oscarsson (kd)*

Oscarsson är en av de svårare att bedöma ideologiskt i denna debatt. Vissa av hans uttalanden faller utanför skapade idealtyper. Detta är dock inte huvudproblemet som snarare består av att han genomgående är ideologiskt otydlig och spretig. Ska vi sätta "ideologiska etiketter" på honom i debatten blir de svagt liberala respektive ekologiska, men detta är alltså på intet sätt genomgående och tydligt. Att han delvis präglas av liberala idéer vad gäller exempelvis ekonomisk organisation är väl inte särskilt märkligt utifrån Kristdemokraternas ideologiska utgångspunkter. Mer uppseendeväckande är kanske att inte fler av hans uttalanden ideologiskt faller utanför skapade idealtyper i denna debatt.

5.1.7 *Peter Eriksson (mp)*

Eriksson visar i denna debatt på i huvudsak tydliga reformsocialistiska utgångspunkter. Där finns utan tvekan också ett ekologiskt inslag, men fokus ligger alltså vid de socialistiska idéerna som dessutom framkommer både tydligt och konsekvent. Detta fokus menar jag är anmärkningsvärt med tanke på Miljöpartiets ideologiska hemvist. Eriksson är inte så tydligt grön som vi kan förvänta oss. Han vare sig visar på en tydligt ekologisk människosyn eller övergripande samhällsteori.

5.2 Reflektioner

5.2.1 *Centrala utgångspunkter*

I detta avslutande skede tror jag det är centralt att göra några viktiga summeringar, klargöranden och reflektioner. Dels är det betydelsefullt att konstatera att samtliga debattdeltagares anföranden i någon mån går att relatera till alla tre ideologier. Ingen av debattdeltagarna är helt och fullt ideologiskt konsekvent. Här är det i sin tur viktigt att komma ihåg att vi inte är ute efter att bedöma huruvida resonemangen som sådana är konsekventa eller ej, utan snarare i vilken mån de är ideologiskt konsekventa eller trogna.

Det är dessutom så att alla debattdeltagares anföranden präglas av både det som vi tydligare kan beteckna som ideologiska utsagor tillsammans med mera sakpolitiska uttalanden. Här är självklart heller ingen klar gräns mellan vad vi betraktar som i allt väsentligt ideologiskt och vad som istället bör betraktas som uttryck i mera sakpolitisk karaktär. I min analys har jag som nämnt fokuserat på det som är just av ideologisk karaktär, och inte återgett och i texten bearbetat de aspekter som är klart och tydligt sakpolitiska förslag utan närmare ideologisk anknytning. Det som också kan vara viktigt att klargöra är att min bedömning kring hur ideologiskt tydliga de är måste betraktas som relativ, debattdeltagarna emellan. Det finns inget skapat och standardiserat mått som avgör den ideologiska tydligheten.

Något som också är viktigt när vi bedömer resultatet i denna uppsats är att det finns en rad aspekter som kan påverka vad ledamöterna säger. Exempelvis kan rollen som regeringsbärande parti göra att tonläget blir mer försvarande och distanserat från ansvar, vilket vi sett exempel på. Om Maria Plass identifierar SAAB-krisen utifrån marknadsekonomiska termer kan detta förutom att hon är en stark liberal också handla om att hon vill slippa ta på sig för stort ansvar i frågan SAAB. Tanken är ju inte att i denna studie avgöra om ledamöterna är ideologiska

eller strategiska, jag förutsätter att de är båda. Dock är det viktigt att understryka att idén bakom undersökningen inte är av förklarande karaktär, utan mer av en beskrivande och kartläggande sådan. I och med att vi som nämnt förutsätter att debatten i någon mån är ideologisk blir det intressanta i detta sammanhang hur tydligt detta uppenbarar sig, är ideologin framträdande i denna mycket sakpolitiska fråga?

5.2.2 Kommentarer till resultatet

Vi kan utan vidare konstatera att ideologin inte är död eller marginaliserad i denna debatt. Debattdeltagarna är dock olika vad gäller ideologisk tydlighet och framtoning, vilket självklart kan ha att göra med allt från partikultur till personlighet. Det som jag också tycker är tydligt är att vissa av ledamöterna är ärliga i den bemärkelsen att de uttrycker ideologins mera obekväma sanningar i relation till sakfrågan. I viss mån torde det vara problematiskt för Dinamarca att säga att hon ser positivt på statens möjligheter att ta över ägandet i ett förlusttyngt bolag, precis som det är problematiskt för Pilsäter att säga att hon inte kan lägga sig i vilka företag som ska finnas i framtiden. Ändå gör de just detta, vilket visar på ideologisk ärlighet och styrka.

Debattdeltagarna är också olika avseende trogenheten till sina partiers respektive ideologier. Generellt sett vill jag dock påstå att de i denna debatt visar på en relativt klar koppling till de ideologier deras partier förmodas utgå ifrån.

Betraktar vi debatten övergripande är den heller ingen överraskning vad gäller skiljelinjerna mellan de två politiska blocken. Representanterna för de borgerliga partierna är överlag mer liberalt orienterade med oppositionspartierna har en tydligare reformsocialistisk inriktning.

Det som möjligen är mera förvånande är att debatten i sin helhet präglas ganska starkt av ekologiskt orienterade uttalanden. Peter Eriksson är dessutom inte den talare som tydligast utgör den ”gröna rösten”. Jag vill heller inte påstå att det är klart att oppositionspartierna är mer ekologiskt orienterade än regeringspartierna, vilket på sätt och vis också är anmärkningsvärt. Det man ska ha i åtanke i detta sammanhang är att de ”gröna rösterna” i huvudsak syns vad gäller dimensionen ekonomisk organisation. När det gäller människosyn och övergripande samhällsteori är de mera frånvarande.

5.2.3 Avslutande reflektioner

Avslutningsvis vill jag påpeka att det alltid finns svårigheter i arbetssätt, metod och tolkningar av resultatet. Som jag berört i analysen är det till exempel stundtals problematiskt att sätta en ”ideologisk etikett” på ett uttalande eller en talare. Detta har jag varit tydlig med samtidigt som jag inte tvingat fram en ideologisk prägel om det inte finns belägg för densamma. Som jag ser det ska inte heller arbetet kännetecknas av ett ”detektivarbete”, jag har med andra ord inte febrilt letat för att

hitta ett uttalande som kan relateras till någon idealtyp, utan målsättningen har varit att låta materialet tala för sig själv i den mån det är möjligt.

Hur har då de skapade idealtyperna och dimensionerna fungerat som analytiska verktyg? En risk med att på förhand forma dessa är att jag som läsare "tvingar" materialet in i de fack som jag själv skapat. Detta har jag försökt vara medveten om och självkritisk apropå. Alternativet att inte forma några analytiska verktyg är jag övertygad om hade varit betydligt sämre. Överlag har dessa underlättat möjligheterna till en systematisk analys av materialet. Är det exempelvis så att jag upptäckt klara ideologiska uttalanden som faller utanför skapade idealtyper eller dimensioner, är detta självklart något jag hade redovisat tydligt. I viss mån har också uttalandena fallit utanför skapade idealtyper, vilket jag också visat. Överlag vill jag dock hävda att de analytiska verktygen fungerat väl och fångat in de viktiga och centrala delarna av materialets ideologiska stoff. Det man ska ha i åtanke beträffande dimensionerna specifikt är som nämnt att dessa överlappar varandra och i viss mån alltså identifierar samma uttalanden. Dock menar jag samtidigt att färre dimensioner riskerar att missa möjligheten att absorbera intressanta infallsvinklar, vilket gör att jag ändå tror att antalet och omfånget fungerar väl i detta sammanhang. Det är dessutom så att det inte finns någon möjlighet att teoretiskt redogöra för helt överensstämmande aspekter för respektive ideologisk idealtyp. Detta bland annat eftersom den litteratur som hänvisas till inte är helt konsekvent i detta sammanhang. Det har också att göra med att ideologierna delvis berör olika aspekter. Vill vi vara helt konsekventa hade vi behövt fokusera på endast en ideologi, vilket hade blivit uppenbart problematiskt i denna kontext.

Hur fungerar då materialvalet i studien? Överlag menar jag att det uppfyller den översiktliga bedömning som redovisades för i materialavsnittet. Det är jämförelsevis rikt och passar dessutom bra till den form som en kandidatuppsats utgör. Som nämnt säger den absolut inte allt kring det ideologiska klimatet i "SAAB-frågan", dock menar jag fortfarande att det ger en bra indikation på just de ideologiska utgångspunkterna.

För att nu kort återgå till studiens problemformulering tror jag vi kan säga att vi besvarat den första frågan som kretsade kring hur debattdeltagarna i allmänhet talade kring SAAB och svensk fordonsindustri. Jag har försökt ge illustrativa exempel och fungerande sammanfattningar av just detta.

När det gäller frågan kring vilka ideologiska grunduppfattningar som går att skönja i debatten är dessa i huvudsak av reformsocialistisk, liberal och ekologisk karaktär, självklart med vissa undantag. Det kan också konstateras att det är en relativt polariserad debatt med skilda uppfattningar på hur man bör hantera ett företag i kris.

Kring frågan om debattdeltagarna är ideologisk tydliga är svaret att detta varierar, men att ideologierna överlag utan tvekan är framträdande i debatten.

Visar då debatten på att partirepresentanterna i fråga är trogna sina partiers respektive ideologiska grunduppfattningar? Generellt menar jag att så är fallet, även om vi i analysen också sett exempel på där en enskild debattdeltagare inte alls är så trogen till den ideologi vi förmodar.

Slutligen vill jag gärna uppmuntra till vidare forskning på detta område. Det hade varit mycket givande med en liknande analys på andra typer av material och med andra företrädare. I ett större perspektiv hade det också varit välkommet med en studie där olika länders sätt att ideologiskt tala om sin bilindustri i kris kartlagdes. Frågan om att "rädda eller låta dö" är i alla fall i högsta grad levande.

6 Referenser

6.1 Primärkällor

Promemoria 2008-12-11, ”Stärkta insatser för fordonsindustrin”, 11 dec 2008, tillgänglig 2014-05-01 på www.regeringen.se/content/1/c6/11/74/28/a510880c.pdf

Protokoll 2008/09:88, ”Fordonsindustrins framtid”, 20 mars 2009, tillgänglig 2014-04-15 på www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Kammaren/Protokoll/Riksdagens-protokoll-2008098_GW0988/

saabcars.com, 2014-05-01: www.saabcars.com/sv/news/85C0BD826BB79288

6.1 Sekundärkällor

Appelgren, Carl, 2009. *Vinna eller försvinna – ödet för Saab. En fallstudie om de svenska statliga förhandlingarna med GM i Saab affären*. Lunds universitet: lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordOid=1567387&fileOid=1581148, 2014-05-02

Aronson, Torbjörn, 1990. *Konservatism och demokrati. En rekonstruktion av fem svenska högerledares styrelsedoktriner*. Stockholm: Norstedts Förlag

automotorsport.se, 2014-05-01:
www.automotorsport.se/artiklar/nyheter/20090210/franska-bilindustrin-far-stod-av-staten

Ball, Terence – Dagger, Richard, 2011. *Political Ideologies and the Democratic Ideal*. Harlow: Pearson Education. (8:e uppl.)

Beckman, Ludvig, 2005. *Grundbok i idéanalys*. Stockholm: Santérus Förlag

Bergström & Boréus, ”Idé- och ideologianalys”, s. 149-179 i Bergström, Göran - Boréus, Kristina (red) 2005. *Textens mening och makt. Metodbok i*

samhällsvetenskaplig textanalys. Lund: Studentlitteratur. (2:a uppl.)

Bergström, Boréus, Kurunmäki & Robertson, ”Övningsexempel”, s.363-430 i Bergström, Göran - Boréus, Kristina (red) 2005. *Textens mening och makt. Metodbok i samhällsvetenskaplig textanalys*. Lund: Studentlitteratur. (2:a uppl.)

Buiguis, Pierre-André – Sekkat, Khalid, 2009. *Industrial Policy in Europe, Japan and the USA. Amounts, Mechanisms and Effectiveness*. New York: Palgrave Macmillan

Fröberg, Jonas, 2011. *Kampen om SAAB. Bakom kulisserna under ett osannolikt ödesår*. Stockholm: Ponto Pocket

Hall, Peter A, 1986. *Governing the Economy: The Politics of State Intervention in Britain and France*. Cambridge: Polity

Heywood, Andrew, 2007. *Political ideologies an introduction*. Basingstoke: Palgrave MacMillan. (4:e uppl.)

Holmberg, Björn – Tejpar, Johan, 2005. *State-Firm Bargaining. A case study of the negotiations between Trollhättan, Rüsselsheim and General Motors*. Lunds universitet: lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordId=1328400&fileId=1328401, 2014-05-02

Hylén, Jan, 1991. *Fosterlandet främst? Konservatism och liberalism inom Högerpartiet 1904- 1985*. Stockholm: Norstedts Juridikförlag.

Larsson, Reidar, 2005. *Politiska ideologier i vår tid*. Lund: Studentlitteratur. (7:e uppl.)

Lewin, Leif, 2002. *Ideologi och strategi. Svensk politik under 130 år*. Uppsala: Norstedts Juridik

ne.se-1, 2014-05-01: www.ne.se/ludwig.lub.lu.se/lang/saab-ab

ne.se-2, 2014-05-01: www.ne.se/ludwig.lub.lu.se/lang/saab-automobile-ab

ne.se-3, 2014-05-01: www.ne.se/rep/inrikespolitik-2008-i-finanskrisens-spår

sr.se, 2014-05-20: t.sr.se/Tpr4tU

svt.se, 2014-05-01: www.svt.se/nyheter/sverige/saab-begars-i-konkurs

telegraph.co.uk, 2014-05-01:
www.telegraph.co.uk/finance/newsbysector/transport/general-motors/5421879/GM-files-for-Chapter-11-bankruptcy-protection.html

Uppdrag granskning, Sveriges Television, sändes: 31 okt 2012

Vedung, Evert, 1977. *Det rationella politiska samtalet. Hur politiska budskap tolkas, ordnas och prövas*. Stockholm: Bonniers Grafiska Industrier